

Ocak 2020, Ürün No:BÜ-10

Dünya Kayısı Verileri (bin ton)

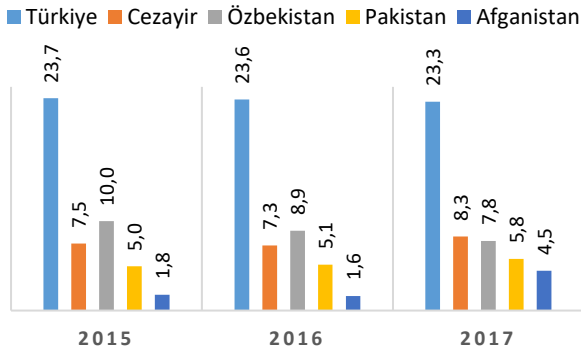
	2014	2015	2016	2017	2018	Değişim ³ (%)
Alan (bin ha) ¹	554	519	525	536	-	2,1
Verim (kg/ha) ¹	6.037	7.636	7.169	7.942	-	10,8
Üretim ¹	3.343	3.963	3.766	4.257	-	13,0
Taze Kayısı İthalat ²	313	278	316	395	381	-3,6
Taze Kayısı İhracat ²	308	321	333	412	462	12,0
Kuru Kayısı İthalat ²	138	111	131	142	144	1,4
Kuru Kayısı İhracat ²	164	141	135	149	139	-6,9

Kaynak: ¹FAO STAT (10.01.2020), ²Trade Map (10.01.2020) ³Verisi bulunan son iki yılın değişimini göstermektedir.

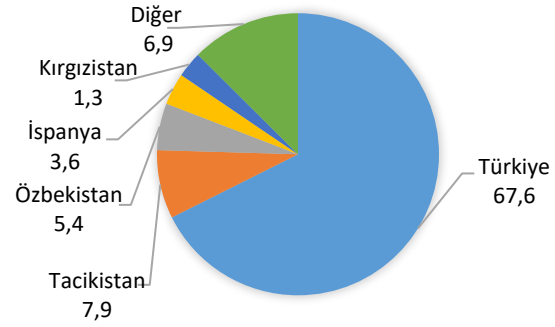
Kayısı, üretimi her ne kadar dünyanın hemen her yerine dağılmış olsa da daha çok Akdeniz'e yakın olan ülkelerde Avrupa, Amerika ve Afrika kıtalarına yayılmış ve burada yetiştirme alanları bulmuş bir üründür. FAO verilerine göre, 2017 yılı itibarıyla dünyada 536 bin ha alanda kayısı üretimi yapılmakta olup, bu üretim alanının %23,3'ü Türkiye'de bulunmaktadır. Türkiye'yi Cezayir, Özbekistan ve Pakistan takip etmektedir. Dünya taze kayısı üretimi 2017 yılında bir önceki yıla göre %13,0 oranında artış göstererek yaklaşık 4,3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Dünya taze kayısı

üretiminde 985 bin ton üretimle Türkiye birinci sırada yer alırken, 533 bin ton ile Özbekistan ikinci sırada, 266 bin ton üretim ile İtalya üçüncü sırada yer almaktadır. 2018 yılı verilerine göre; dünyada toplam 462 bin ton taze kayısı ihracatının 109 bin tonu İspanya tarafından yapılırken, 89 bin ton ile Surinam ikinci sırada, 71 bin ton ihracat ile Türkiye üçüncü sırada yer almaktadır. Dünyada toplam 139 bin tonluk kuru kayısı ihracatı yapılmakta olup, bunun 94 bin tonu (%67,6) Türkiye tarafından gerçekleştirilmiştir.

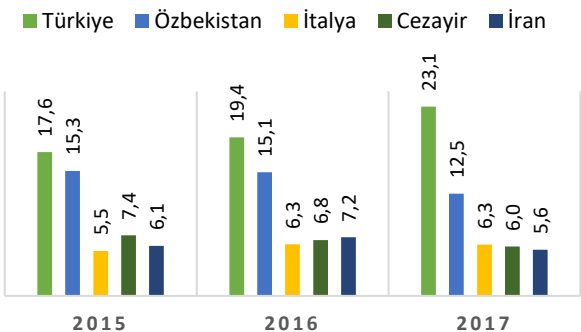
Kayısı ekim alanında önemli ülkeler (%)

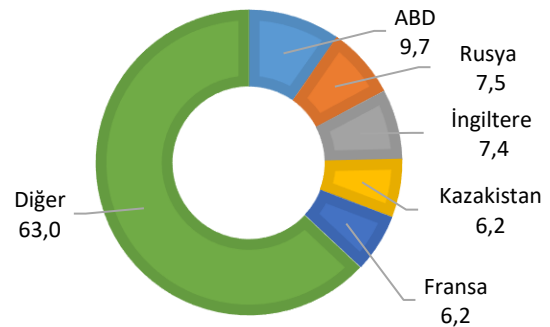
Ülkelere göre dünya kuru kayısı ihracatı (2018, %)

Kayısı üretiminde önemli ülkeler (%)

Ülkelere göre dünya kuru kayısı ithalatı (2018, %)

Kuru kayısı ihracatında Türkiye'yi %7,9 ile Tacikistan, %5,4 ile Özbekistan izlemektedir. 2018 yılı verilerine göre 381 bin tonluk dünya taze kayısı ithalatının %15,6'sı Almanya tarafından yapılırken Almanya'yı %11,5'lik pay ile Rusya Federasyonu, %9,9'luk pay ile Irak izlemektedir. Dünya toplam kuru kayısı ithalatında ABD 14 bin tonluk ithalatla 1. sırada yer alırken, 11 bin ton ile Rusya ve İngiltere 2. sırada yer almaktadır.

Dünya kuru kayısı üretiminde birinci sırada yer alan Türkiye gerek kayısı gen kaynakları ve gerekse ekolojik şartlar nedeniyle büyük bir potansiyele sahiptir. Türkiye'de taze kayısı üretimi yıllara göre dalgalanma göstermektedir. Kayısı üretiminde meydana gelen bu dalgalanmaların en önemli nedeni dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ilkbahar geç donlarıdır.

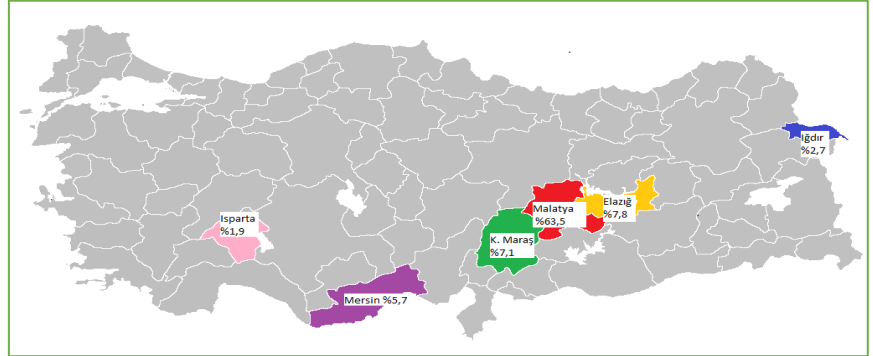
Türkiye Kayısı Verileri (ton)

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/2017	2017/2018	Değişim % ^{1/2}
Alan (1000 da)	1.156	1.169	1.222	1.248	1.261	1,0
Verim (kg/ağaç) ¹	54	18	44	47	62	31,9
Üretim	811.609	278.210	696.100	749.050	1.006.653	34,4
Tüketim	193.771	46.633	126.845	213.832	226.613	6,0
Stok değişimi	483	-83.000	132.782	24.718	181.200	633,1
İthalat	3.769	7.480	8.215	3.912	3.864	-1,2
İhracat	570.187	306.317	404.422	464.358	540.719	16,4

Kaynak: TÜİK (Erişim tarihi:08.01.2020) ¹Zerdali hariç. ²Verisi bulunan son iki yılın değişimini göstermektedir.

Kayısı alanları; Türkiye'de 2018/19 üretim sezonunda zerdali dahil 1,27 milyon dekar alanda kayısı üretimi gerçekleşmiştir. Yıllar itibariyle kayısı ağaç sayılarında önemli bir değişim yaşanmamış olmakla birlikte 2018/19 üretim döneminde bir önceki yıla göre %5,2 oranında artışla toplam ağaç sayısı 17,7 milyon olmuştur.

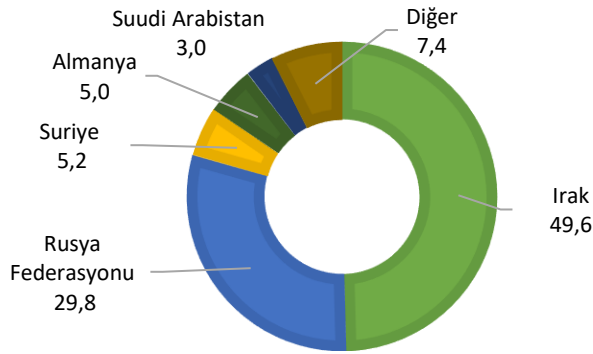
Kayısı üretimi; 2018/19 üretim sezonunda zerdali dahil Türkiye'de 770 bin ton kayısı üretimi gerçekleşmiştir. Kayısı üretiminde önemli bir yere sahip olan Malatya 401 bin tonluk üretimle Türkiye üretiminin %52,1'ini gerçekleştirmiştir. Malatya'dan sonra kayısı üretiminde %11,6 ile Mersin 2. sırada, %6,7 ile Elazığ 3. sırada yer almaktadır. Türkiye kuru kayısı üretiminde Malatya ilk sırayı alırken önemli diğer iller Elazığ, Sivas, Kahramanmaraş ve Mersin'dir.

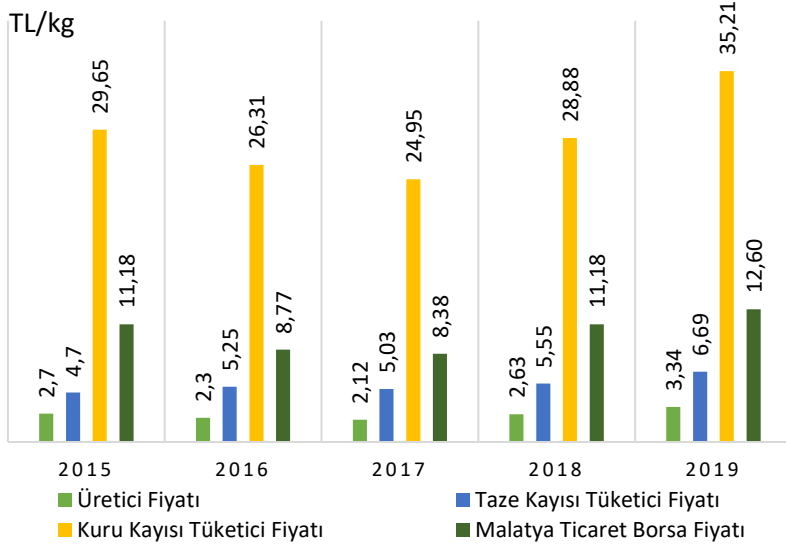
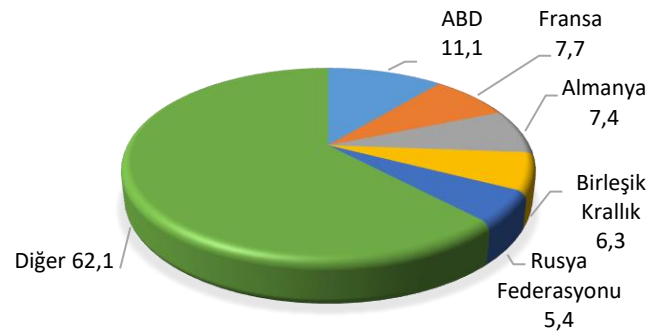
Malatya kayısının AB tarafından coğrafi işaret olarak tescil edilmesi amacıyla 2014 yılında Malatya Ticaret ve Sanayi Odası tarafından müracaat edilmiş ve üç yıllık bir sürecinden ardından Temmuz 2017'de "Malatya kayısı" AB tarafından coğrafi işaret olarak tescil edilmiştir.

Türkiye'de Kayısı İhracatı; Dünya kuru kayısı ihracatında birinci sırada yer alan Türkiye 2019 yılının 11 aylık verisine göre 90 bin tonluk ihracatın %37,9'unu ABD, Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve Rusya Federasyonunun yer aldığı beş ülkeye, yaklaşık 68 bin tonluk taze kayısı ihracatının ise %79,4'ünü Rusya Federasyonu ve Irak'a yapmıştır.

Türkiye taze kayısı ihracatında önemli ülkeler (2019, %)

Türkiye kuru kayısı ihracatında önemli ülkeler (2019, %)

TÜİK verilerine göre taze kayısı üretici fiyatı 2019 yılında bir önceki yıla göre %27,05 artarak 3,34 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

Taze kayısı tüketici fiyatları ise 2019 yılında bir önceki yıla göre %20,50 oranında artış göstererek 6,69 TL/kg olarak gerçekleşmiştir. Kuru kayısı tüketici fiyatları ise 2019 yılında bir önceki yıla göre %21,92 oranında artarak 35,21 TL/kg olmuştur. Borsa fiyatları da bir önceki yıla göre %12,70 oranında artış göstererek 12,60 TL/kg olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de Kayısı Destekleme Politikaları

Kayısı üretiminin gelişmesine yönelik sertifikalı ve standart fidan kullanarak yeni kayısı bahçesi tesis eden çiftçilere 2005 yılından itibaren her yıl hazırlanan mevzuatlar çerçevesinde dekar başına destek verilmektedir. Kayısı üreticilerinin girdi maliyetlerinin düşürülmesi, dış pazarda rekabet güçlerinin artırılması, üretimde sürekliliğin sağlanabilmesi için; 2018 yılında 15 TL/da mazot desteği, 4 TL/da kimyevi gübre desteği ve 40 TL toprak analizi desteği verilmektedir. Ayrıca organik kayısı yetiştiren üreticilere 2. Kategori kapsamında bireysel sertifikaya sahip olan üreticiye 70 TL/da, grup sertifikasına sahip üreticilere ise 35 TL/da ve iyi tarım uygulamaları yapan kayısı üreticilerine 2. Kategori kapsamında bireysel sertifikaya sahip olanlara 40 TL/da, grup sertifikasına sahip üreticilere ise 20 TL/da destek verilmektedir.

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu tarafından IPARD kapsamında meyve sebze işleme ve pazarlamaya yönelik yatırımlara %50-65 hibe desteği verilmektedir. Kalkınma Ajansları tarafından da özel sektör projelerine %50'ye varan oranda hibe desteği sağlanmaktadır.

Yıllar	Verilen Destek (TL/kg)			
	Toprak Analizi	Gübre	Mazot	Toplam
2015	0,006	0,015	0,011	0,032
2016	-	0,023	0,023	
2017	0,001		0,006	0,015
2018	0,002	0,009	0,022	0,033
2019	0,002	0,009	0,033	0,044

Kaynak: TÜİK, TEPGE hesaplamaları (2019 destek hesaplamalarında 2018 kayısı verimi kullanılmıştır).

	2015	2016	2017	2018	2019
Kayısı Fiyatı (TL/kg)	2,70	2,22	2,12	2,63	3,34
Kayısı Fiyatı + Destek (TL/kg)	2,72	2,23	2,14	2,65	3,38
Gübre Fiyatı (TL/kg) (AS%21)	0,68	0,64	0,71	1,01	1,22
Mazot Fiyatı (TL/l)	3,85	3,85	4,69	5,78	6,43
1 kg kayısı ile alınabilecek girdi miktarı (kg)					
Kayısı/Gübre	3,97	3,45	2,99	2,60	2,74
Kayısı+ Destek/Gübre	4,00	3,47	3,03	2,62	2,77
Kayısı/Mazot	0,70	0,58	0,45	0,45	0,52
Kayısı + Destek/Mazot	0,71	0,58	0,46	0,46	0,53

TEPGE hesaplamaları

Gübre fiyatları BÜGEM, mazot fiyatları TÜİK verileridir.

2019 destek hesaplamalarında 2018 kayısı verimi kullanılmıştır.

Kayısı Girdi Pariteleri

2019 yılında taze kayısı üretici fiyatlarında bir önceki yıla göre %27,1 oranında bir yükselme meydana gelmiştir. Kayısı fiyatlarındaki bu artışa paralel gübre fiyatında %20,7 ve mazot fiyatında %11,2 oranında artış meydana gelmiştir. 2019 yılında gübre ve mazot fiyatlarındaki artış kayısı fiyatlarında ki artıştan daha düşük oranda gerçekleşmiştir.

2019 yılında destekler hariç gübre paritesinde %5,4 artış, mazot paritesinde ise %14,3 artış meydana gelmiştir. Destekler dahil edilerek yapılan parite hesaplamalarında ise gübrede %5,4 mazotta ise %14,4 artış gözlenmektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Kayısı yetiştiriciliği yoğun olarak Akdeniz ülkeleri ve Avrupa'da yapılmakta olup ayrıca İran, Özbekistan ve Cezayir'de de önemli miktarda kayısı üretimi yapılmaktadır. Değişik iklim koşullarında yetişen çok sayıda kayısı tür ve çeşidine rağmen dünya yaş kayısı üretimi hala çok düşük seviyelerdedir. FAO verilerine göre 2017 yılı itibarıyla dünyada 536 bin hektarlık alanda yaklaşık 4,3 milyon ton taze kayısı üretimi yapılmakta olup, hektara verim 7.942 kilogramdır.

Dünya nüfusu dikkate alındığında kişi başına düşen taze kayısı miktarı yaklaşık 0,5 kg gibi çok düşük düzeydedir. Dünya kuru kayısı üretiminde birinci sırada yer alan Türkiye, gerek gen kaynakları ve gerekse üretim alanları bakımından büyük bir potansiyele sahip olup hem ağaç sayısı hem de üretim miktarı sürekli artış göstermektedir.

TÜİK Bitkisel Üretim İstatistiklerine göre; Türkiye'de 2019 yılında taze kayısı üretiminin bir önceki yıla göre zerdali dahil %12,2 oranında artış göstererek yaklaşık 864 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Üretilen kayısının önemli bir bölümü kuru kayısı olarak değerlendirilmektedir. Kurutmalık dışında kalan kayısı genellikle sofralık ve meyve suyu sanayinde iç piyasada tüketilmektedir.

Kayısı çekirdeklerinin tatlı olanları çerezlik olarak, acı çekirdekler ise, ilaç ve kozmetik sanayinde değerlendirilmektedir. Malatya önemli bir kayısı üretim merkezi olması itibarıyla, Türkiye kuru kayısı ihracatında da özel bir yere sahiptir. Türkiye yaş kayısı üretiminin yarısından fazlasını sağlayan bu ilde üretim yoğun olarak kuru kayısıya yönelik olup, üretilen kayısının önemli bir bölümü kurutulmakta ve kurutulmuş kayısının yaklaşık % 90 ihraç edilmektedir. Kayısı yetiştiriciliğinde en önemli sorun olan ilkbahar geç donlarından korunmanın en etkili yolu, don tehlikesinin bulunduğu rutubetli, taban araziler ve soğuk havanın biriktiği vadi içlerinde kayısı bahçesi tesis edilmemesidir. Fakat don riski bulunan bir bölgede kayısı bahçesi tesis edilmişse rüzgâr fanları rüzgârın yönünü değiştirerek don riskini azaltmaktadır. Ayrıca, damla sulama ve yağmurlama sulama yöntemleriyle de don riskinin olduğu zamanlarda yapılacak doğru sulamanın dona karşı etkili olduğu belirtilmektedir. Bütün bunlar dikkate alındığında kayısı üretim miktarındaki dalgalanmalar büyük miktarda engellenmiş olup buna bağlı olarak da fiyat istikrarı sağlanmış olacaktır. Ayrıca geleneksel metotlarla kükürtleme işleminin yapılması, ihracatta sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır.

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ (TEPGE)

Enstitümüz tarım, gıda, çevre ve kırsal kalkınma konularında ekonomik araştırmalar yaparak ve/veya yaptırarak başta Tarım ve Orman Bakanlığı olmak üzere, kamu ve özel sektörde karar alıcı birimleri bilgilendirmeyi, böylece araştırma sonuçlarına dayalı politikalarla/kararlarla ülke tarımının gelişimine katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Bilgi çağının gereklerini yerine getirebilen, konusunda üzerine düşen görevleri yapmaya yetkin ve güçlü bir kurumsal yapıya ulaşmayı hedeflemektedir.

<https://arastirma.tarimorman.gov.tr/tepge>

Bilgi için: Mine HASDEMİR, mine.hasdemir@tarimorman.gov.tr, +90 312 2875833/122